

โครงการการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน

หลักการและเหตุผล

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้ดำเนินงาน โครงการนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ ปี ๒๕๔๙ และโครงการนิคมการเกษตร ตั้งแต่ ปี ๒๕๕๒ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแนวทางการดำเนินงานเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ ในที่ดิน เพิ่มศักยภาพการผลิตโดยการสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ และศักยภาพของเกษตรกร ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชน จัดตั้งและพัฒนา ศูนย์ต้นแบบเพื่อเป็นตัวอย่างและขยายผลองค์ความรู้ ตลอดจนการรวมกลุ่ม การเชื่อมโยงการตลาด ส่งผลให้ เกษตรกรสามารถลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้อันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของทั้งสองโครงการดังกล่าว มีรูปแบบการทำงานที่คล้ายคลึงกัน และไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควรเป็น เนื่องจากการดำเนินงานนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ยังขาดความต่อเนื่อง ในการดำเนินงานและการสนับสนุนงบประมาณ ทำให้ขาดความพร้อมที่จะพัฒนาและยกระดับเป็นนิคมการเกษตร นอกจากนี้การดำเนินงานในรูปแบบนิคมทั่วไปนั้น เป็นการดำเนินงานในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีการบริหารจัดการ พื้นที่และกลุ่มที่ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินงานนิคมของ ส.ป.ก. ที่เป็นลักษณะชุมชนหรือหมู่บ้านขนาดเล็ก ถึงขนาดกลาง มีการขับเคลื่อนโดยผ่านแกนนำ ดังนั้นหากมีการปรับปรุงแนวทางและกระบวนการทำงานใหม่ จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ กองประสานงาน โครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.) ซึ่งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนารายพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน จึงได้ กำหนดแนวทางและกระบวนการทำงานขึ้นใหม่ เป็น “โครงการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูป ที่ดิน” ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานโครงการฯ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงจากการประกอบ อาชีพทางการเกษตร สามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้การดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตปฏิรูปที่ดิน ขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
๒. เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๓. เพื่อให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการเชื่อมโยงเครือข่ายและมีระบบการบริหาร จัดการด้านการผลิตและการตลาดที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน

ขอบเขตการดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการฯ ได้กำหนดขอบเขต การขับเคลื่อนการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

♣ ชั้นที่ ๑ พิจารณาจากการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินที่ดำเนินการผลิตขั้นพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง (พออยู่ พอกิน)

ทิศทางการดำเนินงาน เน้นการพัฒนาศักยภาพและศักยภาพการผลิต การพัฒนาอาชีพ การเกษตร โดยน้อมนำแนวทางพระราชดำริ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ โดยการมุ่งเน้นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง เน้นการมีส่วนร่วม เน้นการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งนี้ ยังมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพการผลิตของเกษตรกร เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการพัฒนาอาชีพ สร้างความมั่นคง ในการดำรงชีพทางการเกษตร ทำให้มีความรักความผูกพัน ไม่มีการละทิ้งที่ดิน

ระยะเวลาดำเนินงาน ๓ ปี

วิธีการดำเนินงาน

- เมื่อดำเนินงานผ่านไป ๒ ปี ให้ ส.ป.ก.จังหวัด สรุปรบทเรียน/ประเมินการดำเนินงาน ทั้งในด้านตัวเกษตรกร ศักยภาพแกนนำ, กิจกรรมการต่อยอด, กระบวนการขับเคลื่อนงาน **ในไตรมาสที่ ๒ ของปีที่ ๓** ถ้าผ่านตามเกณฑ์และตัวชี้วัดในการประเมิน ให้ ส.ป.ก.จังหวัด จัดทำโครงการยกระดับ พร้อมทิศทางการดำเนินงานเพื่อก้าวสู่ขั้นที่ ๒ ต่อไป โดยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการดำเนินงานในอนาคตที่จะดำเนินการอย่างไรต่อไป

- หากสรุปรบทเรียน/ประเมินแล้วยังไม่ผ่านเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมิน แต่ยังมีศักยภาพความพร้อมในการขับเคลื่อน เห็นควรให้ดำเนินงานซ้ำในชั้นที่ ๑ ได้อีก ๑ ปี และให้ประเมินผล/ สรุปรบทเรียน ถ้ายังไม่ผ่านเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินอีก เห็นสมควรยุติการดำเนินการ

♣ ชั้นที่ ๒ พิจารณาจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการรวมกลุ่ม มีการช่วยเหลือพึ่งพากันในรูปแบบกลุ่ม เพื่อพัฒนากลุ่มที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ รวมทั้งการขยายพื้นที่

พิจารณาจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาอาชีพ และเป็นไปตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมยกระดับการพัฒนาอาชีพ โดยเน้นการรวมกลุ่ม มีการพึ่งพาตนเองในรูปแบบกลุ่ม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่า สร้างมาตรฐานสินค้า ดำเนินการในด้านการผลิตและการตลาด เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง และมีการขยายพื้นที่ในเชิงต่อยอดได้

ระยะเวลาดำเนินงาน ๑ ปี

วิธีการดำเนินงาน

เมื่อดำเนินงานเข้าสู่ไตรมาสที่ ๓ ให้ทำการสรุปทบทเรียน/ประเมินผลการดำเนินงาน ผ่านตามเกณฑ์และตัวชี้วัดในการประเมิน ให้ ส.ป.ก. จังหวัด จัดทำโครงการก้าวสู่ขั้นที่ ๓

ทั้งนี้ การดำเนินงานในขั้นที่ ๒ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ฟังตนเองได้ในรูปแบบกลุ่มอาจ ต้องมีงบประมาณที่จำเป็นต่อการผลิต สามารถได้รับการพิจารณาสนับสนุน

หมายเหตุ การดำเนินงานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง (นิคมฯ เดิม) ในบางพื้นที่ เมื่อได้ทำการสรุปทบทเรียน/ประเมินผลตามเกณฑ์ตัวชี้วัดแล้ว พบว่าเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่นั้นมีศักยภาพ มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถฟังตนเองได้ แต่พอใจอยู่ระดับขั้นที่ ๒ โดยไม่ขอยกระดับสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายกับสังคมภายนอก (ขั้นที่ ๓) ก็ได้ ถือว่าการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงนั้นๆ สิ้นสุดระยะเวลาการพัฒนาแค่ขั้นที่ ๒ (ถ้าเป็นพื้นที่ตั้งใหม่ใช้ระยะเวลาดำเนินการรวมเป็น ๔ ปี)

♣ **ขั้นที่ ๓** พิจารณาจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการขยายผลองค์ความรู้ เรื่องการผลิต การตลาด สู่ชุมชนภายนอก สร้างเครือข่ายกิจกรรม และประสานภาคีความร่วมมือภาครัฐและเอกชน

พิจารณาจากชุมชนที่ผ่านการดำเนินงานขั้นที่ ๒ ที่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการฟังพาตนเองในรูปแบบกลุ่ม พร้อมยกระดับ โดยการขยายผลองค์ความรู้ เรื่องการผลิตและการตลาด ทั้งในและนอกชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกิจกรรมให้หลากหลาย สร้างรายได้ให้กับกลุ่ม พร้อมประสานภาคีความร่วมมือภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม พัฒนาและแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานสากล เกิดรายได้ที่มั่นคงและฟังพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ระยะเวลาดำเนินงาน ๑ ปี

วิธีการดำเนินงาน

ให้ทำการประเมินผลและสรุปทบทเรียน เพื่อทราบถึงกระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนนั้นๆ ประมาณเดือนสิงหาคมหรือกันยายน เพื่อเป็นต้นแบบการดำเนินงานในพื้นที่อื่นต่อไป